

Dag Gundersen

MINNETALE OVER PROFESSOR DAG BJØRNAR GUNDERSEN

holdt i møte
17. november 2016

av professor emeritus, dr.philos. Kjell Ivar Vannebo

Professor Dag Gundersen døde 2. februar 2016, og med hans død er en sentral person innenfor norsk og nordisk leksikografi gått bort.

Dag Bjørnar Gundersen som han egentlig het, ble født i Furnes 15. januar 1928, der faren hans var lærer. Han tok eksamen artium som privatist i 1947 og ble cand.philol. ved Universitetet i Oslo i 1953 med hovedfag i norsk og med engelsk og historie som bifag. Etter avlagt embetseksamen arbeidet han ei tid i Gammelnorsk ordboksverk med tilleggsbindet til Fritzers *Ordbog over det gamle norske Sprog*. I 1955–56 var han undervisningsinspektør ved Flyvåpnets Sambands- og Radarskole på Lutvann før han ble tilsatt som universitetslektor i norsk ved University of Glasgow 1956–58.

I 1958 kom han tilbake til Oslo som stipendiat ved Det norske litterære ordboksverk, der han straks ble det sentrale midtpunkt og også formelt sett dets leder fra høsten 1962. Med et kort avbrudd på grunn av et opphold ved University of Wisconsin 1961–62 skulle ordboksverket, i dets skiftende organisasjonsformer, bli hans arbeidsplass helt til han gikk av for aldersgrensa ved årsskiftet 1997/98.

Ordboksverket ble en egen avdeling av Norsk leksikografisk institutt som ble opprettet som et resultat av Vogtkomiteens innstilling ved Universitetet i Oslo i 1972, og Gundersen ble da utnevnt til dosent i nordisk språkvitenskap. I 1985 ble han professor, og han fulgte med det leksikografiske instituttet da det i 1990 ble flyttet fra Chateau Neuf til Blindern og innlemmet som en egen avdeling i Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap som det den gang het. I 1993 ble han innvalgt som medlem i Det Norske Videnskaps-Akademi.

Gundersen var gjennom en årrekke et samlende midtpunkt for det leksikografiske miljøet i Norge. Han sto bak oppbygginga av de omfattende bokmålsarkiva ved instituttet, og han både utarbeidet og deltok i utarbeidelsen av en lang rekke ordbøker og andre bøker om norsk språk. Han var medredaktør av Einar Haugens *Norwegian-English Dictionary* (1965) som han hadde arbeidet med under sitt opphold ved University of Wisconsin. Som et delvis resultat av dette arbeidet utga han *Norsk synonymordbok* i 1964 og *Norsk ordbok. Bokmål og nynorsk* (1966). I den siste bruker han Haugens prinsipp med å føre sammen og alfabetisere de to norske målformene under ett. Han oversatte også Haugens omfattende språkhistoriske verk *Language Conflict and Language Planning* som kom ut på norsk med tittelen *Riksspråk og folkemål* i 1968. I forordet til den norske utgaven berømmer Haugen Gundersen for dette arbeidet: ”Jeg skylder ham stor takk, ikke bare for selve oversettelsen, men for den grundige gjennomprøvelse av fakta og årstall som han har foretatt og de tillegg han har foreslått; en bedre fagmann på området kunne jeg neppe ha funnet.” Gundersen ble da også flere år seinere den som oversatte Haugens bok *Blessings of Babel* (1987) som kom ut på norsk med tittelen *Babels forbrødring. Om tospråklighet og språkplanlegging* i 1990.

Arbeidet med grunnlagsmaterialet for Haugens store verk *Language Conflict and Language Planning* har nok også vært bakgrunnen for boka *Fra Wergeland til Vogt-komiteen. Et utvalg av hovedtrekk og detaljer fra norsk språknormering* (1967). Den inneholder sentrale språkhistoriske dokumenter fra den aktuelle perioden med utfyllende kommentarer fra forfatterens side. Samme året ga Gundersen også ut den populære *Bevingede ord* (sammen med Snorre Evensberget). Førsteutgaven inneholder ”nær 8000 litterære sitater, historiske ytringer, ordtak og talemåter, setninger og fyndord” som det heter i undertittelen, og som er hentet både fra et norsk og et utenlandsk materiale.

I 1970 fikk han – ved Bjarne Berulfsens bortgang – ansvaret for *Gyldendals* (seinere *Kunnskapsforlagets*) *fremmedordbok* som han ajourførte gjennom stadig nye utgaver. Fra samme tid og framover utga han også en rekke bøker som var rettet mot skolen, bl.a. *Skrifflig norsk for ungdomsskolen* i 1970 (sammen med B. Hansen og K. Wiik), *Fremmedord. Skoleordbok* i 1989, *Ordliste med ordkunnskap* 1994 og *Skoleordliste. For den videregående skolen* 1995. Gjennom nærmere førti år var han en av Kunnskapsforlagets viktigste forfattere. De ”blå” ordbøkene kom i løpet av disse åra i ei rekke nye utgaver, og de ble alle sentrale bøker i den norske språkverden. Bøkene inngikk etter hvert i forlagets digitale språktjeneste *Ordnett*. Hit

hørte også *Håndbok i norsk. Skriveregler, grammatikk og språklige råd fra a til å*, som han ga ut sammen med Ruth V. Fjeld og Jan Engh i 1995. I en nekrolog på vegne av forlaget skrev Øystein Eek og Thomas Nygaard at ”Dag Gundersen var trolig Norges flittigste og mest kompetente samler av språklig materiale” (Aftenposten 12. februar 2016).

Ved siden av ordboksarbeidet var Gundersen også virksom på en rekke andre områder. Han underviste i flere språkdisipliner på Universitetet, og han gjesteforeleste ved flere utenlandske universiteter. Utenom universitetet holdt han en rekke kurs i praktisk norsk for offentlige etater, næringsliv og presse. Han var språkkonsulent for Dagbladet (1973–81), Aftenposten (1986–90), Riksteatret fra 1977 og NRK 1991–99. Videre var han medlem av Norsk språkråd fra 1990 til 2000, og i løpet av dette tiåret satt han også som leder av fagnemnda for bokmål. –

Hans arbeid for norsk språk holdt fram i mange år etter at han var blitt pensjonist. I det første tiåret på 2000-tallet var han engasjert bidragsyter i Ibsen-prosjektet HIS (Henrik Ibsens skrifter). Ifølge opplysninger jeg har fått fra Vigdis Ystad ”kommenterte (han) språket i hvert enkelt skuespill og i diktene og la vekt på å se Ibsens språk i lys både av den samtidige språksituasjonen og i språkhistorisk perspektiv. Han pekte også på utviklingen av Ibsens språk fra stykke til stykke, der språklige endringer var merkbare. Kommentarene hans ble innarbeidet i det fullstendige (løpende) kommentarsettet til hver enkelt tekst, men i tillegg også trukket inn og brukt av redaktørene i innledningen til de tekstene hvor redaksjonen så det som aktuelt”. Og ifølge Ystad var han ”en strålende medarbeider. Pålitelig med leveranser, hyggelig samtalepartner, flittig med i de seminarene vi arrangerte der hele kommentarkorpset møttes og diskuterte kommentarstandard, kommentarbehov osv.”.

Gjennom hele sin yrkeskarriere var altså Gundersen virksom på en rekke områder innenfor nordisk språkvitenskap, men han var først og fremst leksikograf. Ved siden av å bygge opp store ordarkiv og utgi ordbøker arbeidet han også for å få leksikografi anerkjent som en egen vitenskap. Han fikk innført – og underviste selv i – et semesteremne i leksikografi ved UiO fra 1988, og fra 1992 fikk han også opprettet en egen emnekrets i leksikografi som inngikk i studietilbudet for Nordisk hovedfag. Videre var han en av initiativtakerne til *Nordisk forening for leksikografi* og ble også valgt til foreningens første leder. En av de første oppgavene foreningen satte seg, var å utarbeide en felles nordisk ordbok over leksikografiske termer, og resultatet var *Nordisk leksikografisk ordbok* som kom ut i 1997.

På sin 70-årsdag i 1998 ble Gundersen hedret med festskriftet *Normer og regler* som ble utgitt av Nordisk forening for leksikografi. Festskriftet

var redigert av to av hans nærmeste elever og kollegaer gjennom mange år – Ruth Vatvedt Fjeld og Boye Wangenstein. I forordet uttaler de blant annet: ”Som kollega og leder har Dag Gundersen vært et forbilde, alltid hyggelig og imøtekommende. Han har imponert oss med sin store arbeidskapasitet, allsidighet og omfattende kunnskaper. Han har vært oraklet som alltid gav svar, og som alltid tok seg tid til å gi svar, samme hvor opptatt han måtte være med andre gjøremål. Han er ingen fjern akademiker, men en allsidig og nevenyttig mann med den praktiske innsikt som er så viktig for en leksikograf.”

Vi vil hedre og lyse fred over Dag Gundersens minne.